

Др. В. ЩУРАТ.

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВІ ДЕЗІДЕРАТИ

для ювілейного обходу сотих роковин уродження

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

*(Читано на засіданні Язикової Комісії Наукового
Товариства ім. Шевченка у Львові).*

ЛЬВІВ, 1910.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

в ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА

під зарядом К. БЕЛНАРСЬКОГО.

№ 2. 1911

ТЕРАПЕВТИЧЕСКОЕ НАУЧНОЕ ОБЩЕСТВО

ВЫПУСКЪ ПЕРВОГО ТОМА

ТАРАСА ГИЕРВАНКА

Содержание

Содержание

Содержание

Содержание

Содержание

В. 3779

10

Др. В. ЩУРАТ.

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВІ ДЕЗИДЕРАТИ

для ювілейного обходу сотих роковин уродження

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

*(Читано на засіданні Язикової Комісії Наукового
Товариства ім. Шевченка у Львові).*

ЛЬВІВ, 1910.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА

ПІД ЗАРЯДОМ К. БЕДНАРСЬКОГО.

0 404

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 36 783

Перед 10 роками вся Україна поклонилася Ів. Котляревському за те, що видобув з погорди наше рідне слово — те звено, яке мільйони одиниць лучить в одну велику сім'ю. За 4 роки мине 100 літ від часу, коли прийшов на світ геній, що зумів те наше рідне слово поставити на сторожі коло нас тоді, як нас вже до краю окрадено. Воно спасло нас. Йому ми завдячуємо нині всю нашу народну свідомість — свідомість наших давних кривд і нових прав, свідомість подвигів та упадків минувшини і тих нинішніх одушевлень та поривів до всього, чим нас будуччина вабить. З чарівної сили Шевченкового слова виплила вся наша народна сила і енергія і впливати-ме так довго, як довго треба нам буде її для здійснення Шевченкових ідеалів, що стали ся давно вже нашими. Се в нас нині вже неоспорима правда, що всі наші дотеперішні тріумфи були і всі наші будучі тріумфи будуть тріумфами Шевченка. В австрійській Україні одним з найблизших таких тріумфів його повинен бути 1911 р., ювілей 100-их роковин уродження М. Шашкевича, бо і його почини були-б засітили ся, коли-б не понесла їх наперед могуча філя Шевченкового слова. Тому й приготування до того ювілею повинні вийти частиною приготувань до ювілею Шевченка.

Не начеркуючи програми загально-народного обходу великого ювілею, до чого покликані всі наші національні інституції та організації по обох сторонах Збруча, ми даєм передовсім ініціативу

до приготування літературно-наукового зїзду, начеркуючи програму праць, які до того зїзду належало-б виконати.

Першим і при всякій студії про Шевченка необхідним підручником буде як найновїйша

(I) Бібліографія писань Шевченка і про Шевченка.

Поважну основу для такої бібліографії дав Козарів. Інші доповнили її в часті. Дальше доповнене повинно б узглядити й публікації, що посередно дотикають поета, приміром мемуари, статі публіцистичного характеру і т. п. Повно і всесторонно оброблена бібліографія могла-б вийти лиш при участі кількох осіб з російської і австрійської України. Була-б вона незвичайною полекшею для цілого ряду студій над Шевченком. Передовсім полекшила-б вона дві праці, які для дальших студій все будуть вихідним пунктом і тому мусять бути виконані:

(II.) Огляд українських студій про Шевченка,

(III.) Огляд чужих відзвїв про Шевченка.

До першої з названих праць у нас вже дещо зведено разом у різних монографічних студіях. До другої почин дав Трохим Звіздочот (Зіньківський).

Посунути наперед і поглибити студії про Шевченка можна лиш тоді, коли маєть ся повне і критичне виданє всіх його писань. Останні часи дали нам вже поважні проби таких видаць. Але щоб мати змогу усунути всякі поважнїйші сумнїви, з якими повне, критичне виданє Шевченкових писань може зустрїти ся, щоб ті писаня видати і хронологічно і вірно і з усяким коментарним апаратом, треба наперед владити:

(IV.) Реєстр усіх Шевченкових автографів,

а в звязку з тим реєстром дві студійки:

- 1) Про Шевченкову правопись в автографах,
- 2) Про чужі справки в Шевченкових автографах.

Перша з тих студійок була-б інтересна о стільки, о скільки могла-б кинути світло і на відношенє Шевченка до порушеної

в його часах правописної квестії. Друга важна не лише з погляду на ту роллю, яку приписував собі Куліш у відношеню до Шевченкових писань.

В тіснім звязку з реєстром автографів остає :

(V.) Хронологія Шевченкових писань.

Величезну заслугу в усталеню такої хронології положив недавно В. Доманицький. Як важне се діло, знає кождий хто трібував здати собі справу з розвитку поетичної творчости якого-небудь автора. Клясичним приміром тут може бути оцінка Шевченкового послання „До мертвих і живих і ненарождених“ у звязку з присвятою „Н. В. Гоголю“ — оцінка, що не випадает на користь „Послання“ як-раз тому, що в ній на початку поет уже переспівує себе самого, повтаряє свій ранший концепт. Після того, що для хронології Шевченкових писань зробив В. Доманицький, до нових здобутків може привести передовсім

(VI.) Критична біографія Шевченка,

для якої потрібний не лиш

- 1) Огляд біографічних писань про Шевченка,
 - 2) Огляд нових причинків до біографії Шевченка
- але і

(VII.) Виданє кореспонденції Шевченка

(VIII.) Визисканє писань Шевченка для його біографії,

з яким вважать ся праці на такі теми :

- 1) Національно-політичні погляди Шевченка.
- 2) Релігійні погляди Шевченка.
- 3) Філософічні погляди Шевченка.
- 4) Відношенє Шевченка до народа.
- 5) Відношенє Шевченка до української літератури і її репрезентантів.
- 6) Шевченко як оґазійний поет.
- 7) Фактична основа Шевченкових епіґрама-тичних писань.
- 8) Фактична основа Шевченкових еротиків

- 9) Поезія семейного життя у Шевченка.
 10) Літературна культура в Шевченка.
 т. є. вказане його лектури на основі студії творів.
 Вкінці і непочинані в нас доси

(IX). Сильометричні студії про Шевченка

приспорили б дещо для усталення хронології Шевченкових писань. Узглядиючи еволюцію стилю в поета, вони рішучо можуть промовити за приналежністю хронологічно неозначеного твору до раншої або пізнішої доби творчости. А оснований на залежності поетичного вислову від психічної організації поета, можуть дати підставу до рішення, які твори, приписувані Шевченкови, належить остаточно уважати за

(X). Спурії між Шевченковими писаннями.

Всі названі доси праці мали-б у результаті передовсім дотеперішню оцінку Шевченка в нас і на чужині, його біографію і його писання в повнім, хронологічним і критичним виданю. Для нового скоментованя ювілейного виданя Шевченкових писань належить не лиш перевести ревізію дотеперішніх студій над ними, але й поробити нові студії бодай на такі теми, яких конечно вимагає

(XI). Всесторонний розбір Шевченкових писань.

- 1) Естетика Шевченка:
 - а) Лірика.
 - б) Епіка.
 - в) Драматизм.
 - г) Настрій і плястика.
 - д) Гумор.
- 2) Психологія в Шевченка.
- 3) Народна пісня в Шевченка.
- 4) Ритміка в Шевченка.
- 5) Поетичні форми в Шевченка.
- 6) Історія в Шевченка (як предмет поезії і як вираз її).
- 7) Етнографія в Шевченка (побут, звичаї, віруваня).
- 8) Народні проповідки в Шевченка.

9) Духовна вірша в Шевченка (Богогласникового типу). Її міг знати Шевченко не тільки з уніятського „Богогласника“, але і з традиції (vide: Демуцький: „Лира“).

10) Персонаж і мотиви в Шевченка.

11) Сліди малярських студій і занять у Шевченковій поезії.

12) Романтичні набутки в Шевченка.

13) Романтичний погляд на силу слова в Шевченка.

14) Славянофільство в Шевченка з закроєм на місяніям.

Спеціального розбору вимагали-б

(XII). Поодинокі поеми.

1) Гайдамаки в світлі історії.

2) Великий льох як містерія.

3) Жерело концепції Неофітів.

4) Жерело концепції „Марії“.

„Великий Льох“ сам Шевченко назвав „містерією“. Чи драматична форма поеми, в якій через сцену пересуваєть ся живо три партії фігур, усе трійками, зі своїми гумористично-сатиричними розмовами на більше і менше актуальні теми, партії фігур таємничого походження і реальних дійв-лірників, що свою появу на сцені оплачують власною шкірою — чи те все не пригадує старої містерії у вертений формі з її diablerie, з її світовими типами, між якими все на кінці мусить бути дід — добича несподіваної Смерти? З того погляду „Великий Льох“ формально вказував би на звязок Шевченкової творчости з творчостю XVII і XVIII в.— Концепція-ж „Неофітів“ вийшла з якоїсь історичної фабули. З першого джерела, з таких писателів доби переслідованя християн, як Световій, Шевченко не міг її взяти. Взяв певно з другої руки, з якогось учебника римської історії. З якого? Той підручник кинув би світло може й на інші клясичні ремінісценції в Шевченкових писанях. — Жерело концепції „Марії“ без сумніву жидівське. Яке? Чи не глядати його між такими писаннями, з яких виплили, приміром, і концепції „Легенд“ Немовського.

При розборі поодиноких поем чи освітлюваню поодиноких квестій може виринути ще потреба таких спеціальних студій:

(XIII). **Московські писаня Шевченка в їх відношеню до українських.**

(XIV). **Перекладні проби в Шевченка.**

(Псалми, Слово о П. І., польські поети).

Для належного зрозуміння тексту Шевченкових писань конечно потрібний вкінці належито оброблений і точний

(XV). **Словар до Шевченкових писань.**

Він повинен узгляднити не лиш поодинокі слова з їх значінем, але і фрази, з фонетичними, морфологічними та синтактичними варіантами, з наголосом. Покладось би таким словарем конець усім фальшивим фіольологічним інтерпретаціям, які появляють ся не лиш у шкільних учебниках, але і в виданях Шевченкових писань, де стрічаємо такі толкованя, як: нічого робить [не сказали б на сміх] = нічого не порадиш, дарма; не потурай = не давай ся, не уступай; той тувами обіраз свата в його хаті = той стусанами, штурканцями частує свата; віжечки = коромесло.

На основі порядного словаря можна вже легко дати студії про

(XVI). **Шевченкову мову.**

- 1) Лексикальний засіб.
- 2) Фонетика і морфологія.
- 3) Складня.
- 4) Наголос.
- 5) Архаїзоване у звязку зі змістом.

Повна оцінка заслуги Шевченка у збогаченю літ. мови, розуміеть ся, була-б можлива аж тоді, коли-б оцінено заслуги попередників його. Тому передовеїм пожадані-б були:

(XVII). **Словарі до писань попередників Шевченка :**

бодай важійших, від Котляревського почавши (Котляревського, Артемовського, Квітки, Гребінки, Метлицького).

Аж виконане всіх намічених доси праць уможливило-б:

(XVIII) **Повне, критичне видане писань Шевченка**

і (XIX). **Студію про розвиток поетичної творчости Шевченка.**

Дальші студії відносились би вже до значіня Шевченка в розвитку нації і її письменства.

Передовсім важна була-б праця на тему:

(XX) Культ Шевченка в його розвитку.

Підготоване до такої праці повинні дати студії про:

- 1) Повні виданя писань Шевченка.
- 2) Популярні виданя.
- 3) Писаня Шевченка в шкільних читанках.
- 4) Писаня Шевченка в темах шкільних задач (по печат. звітам).
- 5) Писаня Шевченка в Антольогіях.
- 6) Драматизоване Шевченкових писань.
- 7) Музичні композиції до Шевч. писань.
- 8) Живі образи з Шевч. писань.
- 9) Поезії про Шевченка.
- 10) Торжественні бесіди про Шевченка.
- 11) Відношене клєру до Шевченка.
- 12) Відношене простого народа до Шевченка.
- 13) Відношене москвофільства до Шевченка (позитівне, як до поета провінції і негатівне, як до сепаратиста, атеїста і анархіста).

14) Фальшоване писань Шевченка (для цілий школи передовсім, з огляду на фальшиво поняту мораль, релігію, або й політику, із за чого оперувало ся всі тексти, де явив ся Лях, апостольський чернець, батюшка царь, куций Німець узловатий, а хочби тільки бугай).

Образ ширеня Шевченкових писань у різних виданях був би вельми інтересний. Показав ся-б звязок між ним і розвитком зро-зуміня поета серед суспільности, яке ілюструють усякі бесіди і поезії про нього. Показалось би, що кожде покоління має свого Шевченка, так як кожний час має свої інтереси, які стараєть ся освятити авторітегом поета. Виступило-б также стілько різних Шевченкових фізіономій, кілька було чи є у нас усяких партій. І стало-б ясне, що так воно і дальше буде. Стало-б ясне передовсім те, що доси ми спонуляризували Шевченка реформатора, агітатора, публіциста, але не Шевченка-поета. Се діло будуччини.

Історія ширеня Шевченка в школі була-б мірлом опановування тої школи через що раз дужший наш національний рух. Кілько то поем Шевченка не мало місця в давних Читанках — тих поем, що тепер їх туди вже введено ?

Музикальне ілюстроване Шевченкових пісень чи поем показало-б, що воно мусить опертись на фільольогічним поясненню, на фільольогічним коментарі. Інакше музика може про себе вийти й гарна, але в приложеню до Шевченкового тексту фальшива і погана. Драстичний примір — галицька композиція „Минули літа молодії“. Шевченко каже:

Сиди ж один собі в куточку,
Не жди весни, — святої долі!
Вона не прийде вже ніколи
Садочок твій позеленить,
Твою надію оновить
І думу вольную на волю
Не прийде випустить...

Композитор не зрозумів тексту. По слові ніколи вплив точку — дав спору музикальну наву. З infinitiv-ів (позеленить, оновить, випустить) зробили ся futura. І Шевченкова гадка пійшла до чорта — вийшло аж три пісенітницї. Розумієть ся, не Шевченкові вже, але композиторіві. Таких карикатур нема в Лисенка. Але з показаного пункту подивити ся і на Лисенкові композиції було-б інтересно. Вийшло-б, що є якась різниця між тими композиціями Лисенка, для яких була в нього добра школа в гармонізації народних пісень, а такими, як „Бють пороги“.

Вінцем показаних студій була-би студія про

XXI Ролю Шевченка в національно політичнім відроджені України.

Вплив на літературу засвідчують найкрасше :

XXII. Наслідувачі Шевченка

(вже від 50-их рр. м. ст. до нині, з Федьковичем на верху).

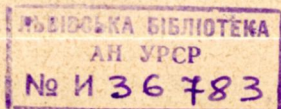
Ширеня Шевченка між чужинцями задокументовують :

XXIII. Переклади його творів.

При критичній оцінці перекладів вийде не раз на верх своєрідність Шевченкової поезії, яка перекладчикам не раз ставить непереможні труднощі і доводить часто до таких карикатур як в московськiм перекладі поемки: „Огни горять, музика грає“: де читаємо: Огни горять, оркестръ (?) играетъ“. Смішний „оркестръ“ зложений зі скрипки і рететця та ще може з цимбалів!

Ми не маєм претенсії до вичерпаня тем з обсягу студій над Шевченком. Не одну можна-б ще докинути, не одну змодифікувати. Наші деідерати мають лиш характер ініціативи. Мають на цілі показати, як велика ще перед нами праця, до якої повинні взятись усі, хто чує в себе призованє до неї.

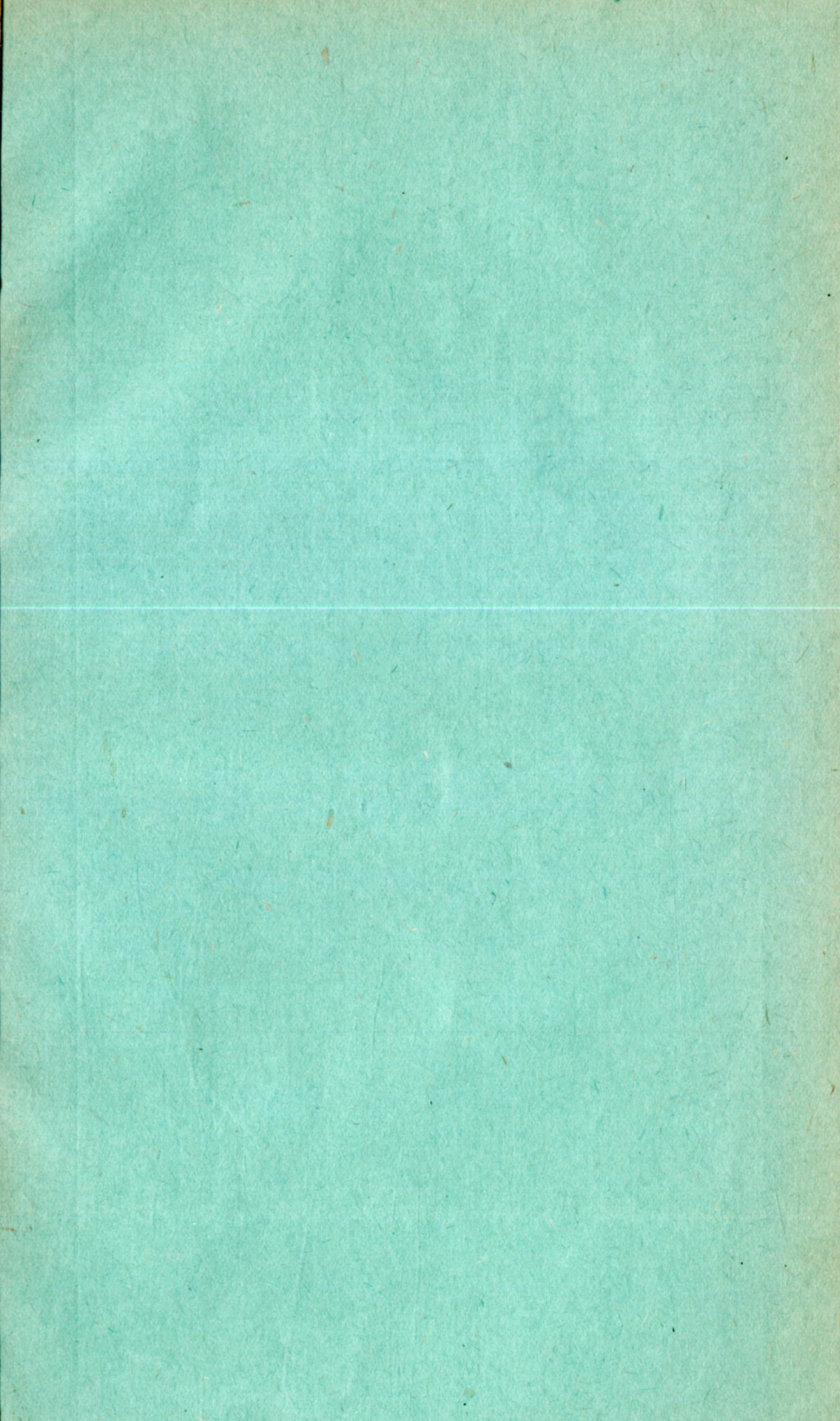
Львів, дня 1 падолиста, 1909.

E-3778

B-3779

617333

1986
B-3779

1992

B 3.779